11. szám.

Vasárnapi Ujság

Pest, márczius 18-kán 1855.

A „Vasárnapi Ujság“ hetenként egyszer egy nagy negyedrétü iven jelenik meg.— **Előfizetési dij** márczius—juniusig azaz : 4 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy **postai uton 1 ft. 20 kr. pp.**

A „Politikai ujdonságokkal“ együtt márczius—juniusig azaz: 4 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy **postai uton csak 2 ft. pp.** — Az előfizetési dij a „Vasárnapi Ujság“ kiadó-hivatalához (egyetemutcza 4. sz.) bérmentve utasitandó.

Miklós czár halála.

Napjaink legnevezetesb eseménye azon férfiu hirtelen kimulása kinek arczképét lapunk mai száma közli. A „Politikai Ujdonságok“ közelebbi számában előadtuk a czárok leghatalmasbikának élet- és jellemrajzát, előterjesztettük mindig növekedett hatalma- és szerencséjének képét. De kit ne érdekelne közelebbről a hatalmas férfiulehunyta, e bámult erő porba hullása ?

Ki ne szeretne bövebben értesülni a czár utolsó perczeiről?

Miklós czár életének 59-ik évét élte. Férfias, ép testalkatát ritkán zavará meg betegség; az ép testtel járó nyugottság csak az ujabb időkben engedett bizonyos izgékonyságnak helyet, mitöl orvosai nem hiában tartottak. A mult hónap elején — mint az orosz *hivatalos* tudósitások irják — erős náthaláz lepte meg, melly fokonként olly hevessé fejlödött, hogy a czár első udvari orvosa, Mandt tudor szükségesnek látta, még egy másik orvos tanácsát is kikérni. A czár könnyen és tréfásan vette a dolgot s beleegyezett a másik orvos meghivásába. Álmatlanság és erös köhögés annyira sulyositák állapotját, hogy febr. 22-én az orvosok megkérték ő felségét, ne hagyja el szobáját.

Miklós czár.

De a czár váltig szabadkozott e kivánat ellen, mire az egyik orvos azt mondá : „Az egész hadseregben nincs katonai orvos, a ki illy betegségü katonának megengedné, hogy a kórházból kimenjen, mert tudja, hogy okvetlen bajba dönti magát.“ Mire a császár ezt válaszolá: *„Uraim, önök megtették kötelességö-*

ket, köszönöm önöknek; most rajtam a sor, megtenni a mit kötelességem parancsol.“ Ezzel a hideg idö daczára, szánra ült s a katonai gyakorló házba hajtatott, hol a gárdagyalogság felett tartott szemlét, melly másnap a lengyel határszélre volt utazandó.

A császárnak ez utolsó, három óráig tartott szemléje volt utolsó nyilvános megjelenése. Midön elment, azt mondá : „*Ugy érzem magamat, mintha megfürdöttem volna!*“ — annyira megviselte e végsö eröködése. — Egész teste forróságban volt, odakünn roppant hideg. Igy hajtatott Dolgoruki herczeg hadügyminiszterhez, ki akkor betegen feküdt; *ennek tanácsolá, hogy idö elött ki ne menjen* s azután visszatért a czári palotába. Este még jelen volt a böjti imádságoknál, késöbb a császárnénál mulatott, de folyvást fázott s köpönyegét a szobában sem veté le.

Ez est óta nem hagyta el kis dolgozószobáját. Febr. 23 án itt fogadta el, pamlagon fekve s köpönyegével betakarva, Tettenborn ezredest és hadsegédét, utasitásokat adva neki Szebasztopolba. Ezután pedig fiára, a trónörökös nagyherczegre bizá ügyeit. Febr. 24—27-e ugy mult el, hogy csak az volt a hire : „A czár lázban van, ágyából fel nem kelhet; köhögése lassanként engedni kezd. stb.

Betegségének egész lefolyása alatt mindig *tábori ágyán* feküdt, melly egy szénával töltött börzsákból, ugyan illyen vánkosból, egy takaró- s köpönyegből állott.

Csak febr. 28-án lett állapota valóban veszélyes. Ez idötöl fogva márczius 1-ig szemmel látható volt a betegség rohanó pusztitása. Márczius 1-én este már lemondtak róla. Az orvosok tanácsára a czárné s a trónörökös megkérték a czárt, hogy az Ur vacsorájával éljen. E perczben látszék a czár igazán felfogni állapota veszélyességét, de azért változást alig lehete rajta észrevenni.

Márczius 1-je és 2-ka közti éjjel tudtára adta az orvos a czárnak, hogy veszélyesen beteg, névszerint, hogy tüdeje van leginkább veszélyeztetve. Ekkor a czár teljes nyugalommal és elszántsággal élt az Ur vacsorájával, bucsut vett a császárnétól, gyermekeitöl s unokaitól, megáldá és megcsókolá mindegyiket, szilárd hangon mondva reájok áldását s a többieket elbocsátván, a császárnét és a trónörököst kérte, hogy nála maradjanak. Ez mintegy reggeli 4 óra tájban történt.

Késöbb igy szóla a császár a császárnéhoz : „Kérlek, menj most nyugalomra.“ A császárné kéré, hogy engedje mellette maradni : „Veled szeretnék elköltözni, ha lehetséges volna.“ Mire a czár ezt mondá : „Nem, neked még itt kell maradnod, viseld gondját egészségednek, hogy középpontja lehess az egész családnak; menj, hivatni foglak, ha elérkezik a pillanat.“ Ezen határozottan kimondott akaratnak engedett a császárné s kiment. A czár azután behivatá Orloff és Adlerberg grófokat s Dolgoruki herczeget, megköszönte hüségöket s elbucsuzott tölök. Nem sokára azután berendelteté egész szolgai személyzetét, megköszöné szolgálatukat, megáldá öket s bucsut vön tölök, melly alkalommal igen meg volt hatva. Végre Rohrbeck kamarahölgyet hivatá be; ennek is megköszönte hüségét és a császárné iránti gondosságát, s megkérte, hogy az utóbbit ezután se hagyja el. Utoljára orvosának keze után is nyult s e szókat mondá neki : „*Ön nem volt oka!*“

Gyóntató atyja beszéde alatt megfogá a császár a császárné kezét s a papéba tette, mintha reá akarná bizni. Ezután elállott a szava egy idöre, mialatt a czár, több izben keresztet vetve, csendesen imádkozott. Késöbb ismét megszólalt s egyetmást szólott még kimulása perczeig, melly márczius 2-án déli 12 óra 10 perczkor következett be minden nagyobb rázkódás nélkül. Mondják, hogy maga küldte még szét Moszkvába és Varsóba a halálát jelentö telegrafi tudósitásokat s meghatározta a temetési szertartást. Utolsó pillanataiban jelentették neki, hogy Mencsikoff herczeg fia Szebasztopolból megérkezett s leveleket hozott az ott tartózkodó fiatal nagyherczegtöl. De erröl már nem akart tudni semmit. „Ez megint visszavezetne a földre!“ mondá s eltiltá a herczeg bebocsátását.

A holttest arcza eleinte egészen el volt változva. De lassanként ismét visszatértek a czár eredeti szép vonásai s halálos nyugalmukban még meghatóbbak voltak, mint valaha.

Ifjabb Ritka Péter uram életéböl.

(Beszély.)

Irta PÁLFFY ALBERT.

VIII.

A vacsora sebes kanalazgatással kezdödött.

A folytatott beszédböl, ha csak nem maga az öreg szólt, igen keveset lehetett érteni. A lányok meg épen nem búsultak azon, ha egymás szavát értik-e vagy nem; mindenki meg volt elégedve, ha elpattogtathatta azt a mi nyelvére jött. Száz tárgy került elö, egy se jutott a bevégzésig; a csatárláncz ropogó tüze legjobban hasonlitott a beszédmodorhoz.

Leányok! — szólt egyszer, tányérváltás alkalmával az öreg — valamit mutatni akarok nektek . . .

— Oh mutass . . . oh mutass . . . oh mutass, édes atyám.

— Ha mondom, hogy mutatok . . . mit rohantok ugy egyszerre rám . . . mint hogy ha ti akarnátok elöbb kikényszeriteni, hogy mutassak valamit. . . . Azt már hallottátok, hogy Erdélyben egy uj fejedelem akar fellépni, de azt még nem tudjátok, hogy ez az ember valahol Ebesfalva körül, már uj pénzt is veret a maga nevére . . .

— Oh, mutass nekem egy illyen uj pénzt! — kezdé rá ismét az elsö, s a többi folytatá.

— Oh mutass nekem is! Oh be szép lehet egy uj pénz; én még soha sem láttam.

— Igen, de nekem is mutasd meg, édes apám; én meghalnék, ha nem látnám.

Az öreg ujra megcsóválá fejét.

— No már hallott-e valaki illyeneket a világon! egy fél szót mondok, s majd kihuznak a házból.

Ezzel elökeresett dolmánya oldalzsebéböl egy papir darabkát, mellybe valami igen apró portéka volt begöngyölve. És a mint nevekedék a valószinüség, hogy a papirból a fényes érczdarab elö fog tünni, azonképen emelkedének felfelé székeikböl a leányok; a ki nem volt elég magas, hosszitotta nyakát a mennyire tudta; a legkisebb leány az asztal végén már feltérdelt a székre, s ugy hajlott az asztal felett elöre az öreg felé.

Soha illy csekélység miatt, illy perzselö kiváncsiságot.

Azonban az öreg felpillant s szédelegve látja magát körülvetetni a leányfejek tengerhullámitól. Hirtelen toppant egyet, s tenyerével rácsattant az asztalra; mire valamennyi lány visszaesett elöbbi helyére . . . Csak a tizenhárom éves kis Erzsike maradt szégyenben, mert ijedtében elvesztvén az egyensulyt, a mint hosszában az asztal felett elöre volt hajolva, ugy esett le egész terjedelmében, s tenyereivel egyenesen belemászott egy nagy tálba, melly az asztal közepén félig kiürülten párolgott.

Az egész szoba harsogó nevetésre fakadt; csak az öreg nem.

— No látod, no látod — mondá — mivé teszed magad szeleskedéseiddel . . Nem mondtam, hogy ne ágaskodjatok? Hátha megégetted volna a kezedet? Most pedig az lesz büntetésed, hogy kimégysz, s addig szemem elé ne kerülj, mig kezedet meg nem mostad. Ezt a szerencsétlen tálat pedig hordjátok innen félre.

Elvégre kicsillogott az annyira látni óhajtott pénzdarab. Az öreg két ujja közé vevé azt, s a gyertya elé tartá, hogy mindenki láthassa, aztán oda akarta adni a néninek, ki azt tovább adta volna, mig csak minden jelenlevönek kezén keresztül nem megyen.

Tudva van azonban, hogy Isten bölcs rendeléséböl, nyolcz leánynak tizenhat keze van. (A kis Erzsike ezalatt már vissza is jött; csak bele mártotta kezét egy dézsa vizbe, s utjában kötényébe megtörölte.) A tizenhat kézen pedig összesen 80 ujjacska létezik. Képzelhetö tehát, mennyire eszenélkül ugrott ki az öreg kezéböl a pénzdarab, midön az minden oldalról 80-ra menö éles-hegyes fegyvertöl megtámadtatott.

— Ott van ni! — kiáltott kezeit összecsapva az öreg, de még mindig oktató hangon, és jóval belül a türelem határain. — Életemben illy kapkodást! de már megbolondulok veletek . . .

Azonban ki találná el, ki volt most legjobban megijedve?

Senki más, mint azon vitézlő ifju, ki már olly rég ideje nyujtózkodik az ágy alatt, hogy e hencsergés szinte kényelmesnek kezdett elötte tetszeni. A megszökött pénz pedig, mintha az ördög nyargalt volna rajta, egyenesen, s minden tétovázás nélkül a veszedelmes titkokat rejtő ágy felé kanyargott.

A leányok székőket erre nagy robajjal hátra lökék, és felugrándozának: ifjabb Ritka Péter uramban a vér megfagyott, az ész fő kereke megállott . . ! . azonban a gondviselés virasztó lámpája még nem szünt meg felette örködni: az egész egy másodpercz müve volt; a pénz az ifjunak orra elött csillogott meg; ő maga tán használat nélkül hagyja e kedvező körülményt, de keze ösztöne erősebb volt elméje találékonyságánál. A pénz egy fricskát kapott, s visszacsörtetett a szoba közepe felé.

— Itt van! itt van! megvan! — kiáltának örömtapsok között a leányok, s a pénzt a gyertya elé vivék; aztán nézegették, kapkodták egy más kezéből; mindenki külön-külön elolvasta rajta a köriratot, s egyik leány nyelvén csudálatosabb módon hangzottak a latin szavak, mint a másikén.

Csak a két utolsó szót olvasta mind a nyolcz egyformán: tudniillik: Sziczulórum Czómes: (Siculorum Comes.)

Azok pedig, kik már kiváncsiságuknak eleget tettek, mig a többiek szemeiket legeltetnék, nehány észrevételt tevének.

— Én nem vettem észre, merre gurult a pénz, mikor egyszerre csudára az ágy alól látom visszagurulni . . .

— No az valóságos szerencse, hogy odaütődött valamihez, s magától vissza jött, mert még eddig a mi oda vette magát, onnan ugyan ki nem került.

(Mintha csak ifjabb Ritka Péter uramra czélzott volna a kis vércse.)

— Már az igaz, annyi mindenféle lom van ott egy rakáson, hogy csak a nagyapám hallott ollyat.

(Kérdés, ideértett-e a lány egy kolozsvári megbukottat is.)

— Édes apánk mindent oda lök, a mi utjában van.

— Aztán minden lépten egy egérlyuk.

— A sok régi csizma, kopott kalap, lószerszám, rozsdás vasak, s egy darab avas szalonna üvegporral behintve az egerek számára.

— Ugye? Nem hitted, hogy dögleni fognak attól? és pedig minden reggel, seprés után kivetünk egynehányat. Fogadni mernék, már, eddig is nyujtózik ott egy afféle gyönyörüséges madárka.

Ama gyönyörüséges madárka pedig, ki már csakugyan ott nyujtózott, a lehetőségig összehuzta magát, nehogy tapogatozásaiban még a mondottaknál is gonoszabb tárgyakra akadjon.

— Igen ám — szólt végre a kis Erzsike is, azon félig éneklő hangon, mint midőn a gyermekek enyelegnek, de egyszersmind vádoskodnak is. — Van ott még egyéb is. Mikor ma reggel a néniékhez készültünk, láttam, hogy a nagy sietségben Julcsa meg Tercsa néném odavetették a szennyes haris . . . . . .

De ezt már nem mondhatta ki; a nagyobb leányok betenyerelték a kis papagáj szájacskáját.

Vacsora után a Szent-Lörinczre küldött lovas legény a mellékszoba kulcsával megérkezett. A lányok mintha megsokallották volna, hogy egy huzomban annyi ideig egy szobában voltak, seregestől bementek a kinyitott ajtón, mintha azt néznék, nem történt-e ott távollétökben valami csuda.

Az öreg, s a csinos papné magokra maradtak.

— Ah, egyetlen drága hugom asszony, végre valahára nyugton lehetünk; a fülem is szinte zsibong: hanem nagyobb az annál, hogy nekem, most hugom asszonyhoz egy igen nagy kérésem volna.

— Beszéljen édes uram bátyám, miben lehetek szolgálatára?

— Az egész nem valami csekélység, de nem is a legnehezebb dolog a világon. Gondolom, át fog menni hugom asszony holnap Bánfi Dénes uramékhoz is.

— Azt el sem mulaszthatom, ha már itt vagyok; de jobban mondva: én Bánfi Dénesné asszonyomhoz fognék látogatóba átmenni.

— Tiszta szent igazság: én is igy akartam mondani . . .

— Nos aztán, drága bátyám, szóljon mit miveljek ott . . ?

— Legelőször is, a mint együtt lesz a társaság, elmondja hugom asszony a nagy ujságot Kucsuk basáról, s a Szent-Lörinczre érkezett törökökről.

— Azt hiszem, ez alatt azt oda át is fogják tudni.

— Ellenkezőleg. Még álmukban se jut afféle eszökbe. Bánfi Dénes uram most is egész éjjelre az erdöre ment farkasokra leselködni, ott ugyan nem fog találkozni valakivel, ki hirt vinne neki.

— És aztán ha elmondtam a nagy ujságot . . ?

— És aztán ha elmondta hugom asszony a nagy ujságot, majd hallani fogja, milly panaszokra fakad Bánfi Dénes uram, hogy épen e pillanatban nincs kezénél egy olly embere, kire rábizhatná azon százötven lovasból álló csapat vezérlését, mellyet illy körülmények közt mulhatlanul a bihari határok felé kellend küldeni.

— És mi lesz aztán ennek a következése?

— Az, hogy hugom asszony teljes lelkéből és erejéből dicsérni fog egy bizonyos Sürü Pál nevü fiatal embert, ki talpig magyar gyerek, mindnyájunk rokona, s kit ő kegyelmének magam is ajánlani fogok.

— Ez még mind megjárja, de miként dicsérjem, ha nem is ismerem.

— Az a legkisebb. Mondjon el róla hugom asszony minden jót és szépet, a mit csak egy heves vérü, bátor és eszes suhancz-ról el lehet mondani; a többi az én dolgom, én állok aztán majd a mellett, hogy hugom asszony hazugságban ne maradjon.

A szép fiatal, s férfias lelkü papné, ki maga szokta a lovakat hajtani, ki ha Bánfi-Hunyadra jött, nem mulaszthatta el, hogy Bánfi Dénesné asszonyomat meg ne látogassa, hirtelenében egy pár szóval mindent megigért, sokat ugy sem lehetett értekezni, mert már hallatszék a falakon, s az ajtó deszkáján keresztül a közelgő lányhad mindinkább erősbülő vihara.

Ifjabb Ritka Péter uram pedig egészen elbutulva hallgatott sötét palotájában.

IX.

Kevés idő mulva észre lehete venni, hogy az öreg még ott ülő helyében álmosodni és szundikálni kezd; az asztalról a teriték letünt, mintha csak leseperték volna, mialatt a lányok is nevetközéseikkel mindinkább alább hagytak: kimélet volt ez a jó atya iránt, különben pedig soha sem komolyabb az ember, mint nehány perczczel lefekvés előtt. Ki tudja, ki mire virrad másnap reggelre!

És megkezdék bontani az ágyakat.

A párnák, dunyhák és derékalyjak puffogtak, a lepedők és párnahéjak röpültek; a gyertya lángja a kavargó légfolyamban ingott, rezgett, elakart aludni. A sötét butorzatu szoba, az ágyi ruhák fehérségétől világos szinbe öltözék, mint midőn holdtalan éjen fris hó esik a mezőre.

A néni hat leánynyal a mellékszobába ment át, hol még nagyobb volt a rombolás; felpárnáztak ott minden zeget-zugot, a hova csak egy fejet lehajtani lehetett, aztán betették az ajtót, s többet e szoba titkaiból e napon megtudni nem lehetett.

A készületek ugy mutaták, hogy egy pár lány ide künn, édes atyjok szobájában fog hálni: az ifjut odalent szédelgés kerülgette . . .

— Hugaim, nem hugaim — mondá — de a mi sok, a sok:

Az öreg pedig a legnagyobb közönyösséggel, mintha ma is minden a világ régi tisztes rendjén menne, mit sem látszott gondolni drága öcscse ura kétséges állapotával, hanem szokásos szuszogással lehuzá csizmáit, levetkezék, s befekvék ágyába.

A leányok követni akarák a jó példát, ha egyébért nem is, legalább hogy hasztalanul ne égessék a gyertyát; és leveték magokról legelőször is a könnyü fátyolkendőt, melly nyakukat körülfolyá.

Az ifju azt hitte, nincs vesztegetni való ideje; illy helyzetben nem bánta többé, történjék vele bármi, de ő nem marad . . . ő kirohan . . . Azonban közepette e kínos tépelődéseinek egyszerre észreveszi, hogy az öreg a paplan alól kinyujtja kezeit, s a gyertyatartóról az oda készitett aczélt, kovát, taplót és kéngyertyát csendesen magához cseni.

*

Ezt a lányok nem láthatták : mindketten az ágy előtt álltak, s a falfelé néztek, a mint azt az ifju is, a lábak állásáról észrevehette.

— Az öreg még sem feledett ide — gondolá magában, — s elhatározá, hogy még egy pár perczet várni fog.

Azonban a körötte zörejlő suhogásokból mindjárt hallá, hogy a leányok ruháikkal bibelődnek : egy pár tompa pattogás .... uram ne vigy kisértetbe, a leányok ruha-derékjaikat kezdék kifüzögetni.

Most már az ifjut mi sem tartóztathatta vissza; azt gondolta magában, felemeli öklét, s hirtelen megkopogtatja az ágy fenekét, ekkor a lányok megijednek, elszaladnak a merre szemök lát, s ő tán a zavarban még szerencsésen kimenekedhetnék; a többit igazitsa el az öreg, ki egész hosszu este alatt nem tudott, vagy nem akart alkalmat szerezni szabadulására.

Azonban ugyanazon perczben, midőn a leányok az ágyra ülve czipőiket akarák kioldani, az öreg ismét kinyujtá kezét a paplan alól, s mintha a gyertyának hamvát akarná venni, szinlett vigyázatlansággal a világot kioltá.

— Itt van ni — szólt nevetve — szépen eloltottam a gyertyát, pedig ti még sehogy sem vagytok.

A leányok a sötétben atyjok ágyáig tapogatóztak, hogy a gyujtószereket elökeressék. Hallani lehetett, mint tétováznak, mint lépnek félre, mint lökik meg térdeikkel a széket, a réz gyertyatartó ugrándozott a széken, a koppantó lezuhant, a lányok közül pedig az egyik fájdalmas szisszenést eresztett ki ajkain, mint a ki könyökén a zsibbadó ideget az asztal szegletébe vágja.

— Én nem tudom — szólt türelmetlenül a kis szenvedő — hova lehetett innen az aczél meg a kova; magam készitettem ide.

— Nem láttam — füllente az öreg.

— Nem te jártál vele édes atyám...? ugy hallottam, mintha az imént hozzá nyultál volna.

— Már hogy nyultam volna, ha mondom, hogy nem.

Most a lányok suttogó hangon kezdének beszélni.

— Ki mernél te menni a konyhára tüzért? . . .

— Én?? a világ minden kincseért sem .... ne emlékeztess kisértetes dolgokra, mert egész éjjel nem fogok aludni.

— Ugy lesz a mint lesz, gyermekek — szólt ismét az öreg — én nem segithetek rajtatok : máskülönben pedig nem tudnátok ti sötétben is levetkezni?

— Oh igen . . . söt nagyon is könnyen . . .

— Akkor hát semmi baj. Vetkezzetek, s aludjatok. — Nem szenvedhetem a hosszu szöszmötölést, reggel ugy is alig tudtok felkászolódni; ugy jár a vendég mint a sáska, különösen holnapra egy igen derék fiatal embert is várok, s nem szeretném, ha az itt reggel vetetlen ágyakat találna.

— Még nem talált soha senki, kérlek édes atyám.

— Ha ugy van, annál jobb : aludjatok.

— Jó éjszakát édes atyám, nyugodjál csendesen . . .

— Már mondtam hogy szervusz ; ne halljam többet szavatokat.

Csend lön. A lányok a sötétben leveték felső öltönyeiket, s elölegesen egymás mellé az ágyra ültek; még volt valami elbeszélni valójok, vagy tán imádkoztak, czipötlen lábaik pedig egész ártatlanságban lógadoztak le az ágy oldaldeszkája mellett.

— Eh!! — gondolá most magában oda lent az ifju, ki minden neszre figyelt — ha most én lassan kinyujtanám a kezemet, s az egyik lánynak lába talpát hirtelen megcsiklandoznám, tudom Istenem, lenne egy kis sivitás . . . meg egy kis megiramodás.

Végre lefeküdtek, elhelyheztették magokat, s a takarón rövid pöröcske után igazságosan megosztoztak . . . Ifju uram azt gondolta, hogy a következő percz már a szabadságé lesz; de bizony a lányoknak még jó ideig eszök ágában sem volt az alvás : folyvást suttogtak, előfordult még egyszer minden, a mi csak egész napon történt.

— Hallottad — kérdé a lehető leghalkabban az egyik — édes apánk azt mondta, holnapra vendéget vár.

— Hallottam : azt mondta, valami fiatal ember . . .

— Holnap a piros ruhámat veszem fel; a néni elhitette velem, hogy az nekem nagyon jól áll (Hitte ő azt a néni nélkül is).

— Én meg a kéket : azt mondják, ezen szin az ember képét nyájasabbá teszi. (Ha tudniillik a kék ruhás maga is igyekszik nyájasabban mosolyogni).

Az öreg dühösen fordult meg ágyában.

— Még sem volt elég . . . ? mi az Isten csudája beszélni valótok lehet, ha ugy is egész nap mást nem tesztek . . .

A rendre utasitás nem maradt haszon nélkül, innentul a lányok olly halkan, s talán csak a paplan alatt suttogtak, hogy többé semmi szavukat sem lehete megkülönböztetni, csak ollykor sziszszent meg beszédökben az *sz* betü.

Ez alatt az ifjunak, várakoztában egy kis aggodalma akadt. Tudniillik Isten öt jó természettel áldotta meg. Csendben, világ nélkül, s fekvő helyzetben, a jótékony álom azonnal körül szokta fogni szemeit : szép tréfa lenne elaludni a kedvező perczet; e mellé még az ő álma nem volt olly csendes és nyugalmas, mint más keresztény léleké; ha jól aludt, folyvást rugdalózott, fogait csikorgatta, fujta a kását, hortyogott, mondhatni kukurikolt.

Ettől félve szinte kezeivel fogta meg pilláit, s ujjaival akará felpeczkelni, nehogy beragadjanak.

Igy közelgett el iszonyu lassusággal az éjfél, a midőn elvégre hihette, hogy a füle körül rágicsáló egereken kivül az egész ház alszik.

Ekkor aztán azt mondta magában : olvasok vagy százat, s akkor adjon az Isten azt a mit akar.

Megtörtént az olvasás is : a kilenczvennyolcz, és kilenczven kilencz vontatva, és halk sohajjal lön kimondva; a : száz, határozottan.

Megindult : vigyázva, halkan és csendesen; szive dobogása talán még a legnagyobb zaj volt, mit okozott . . . .

(Folytatjuk.)

Török épületmaradványok hazánkban.

A török uralkodásnak, mai napig épen fenálló épületekben számos emléke van szétszórva édes hazánk különféle részein; de sehol sincs annyi mint Budán, a melly városunk legtöbbet is szenvedett s legtöbb változás alá került a török hatalom korszakában. Buda után Pécset és Egert lehet emliteni e tekintetben, hol szintén lehet még ép állapotban fenmaradt török épületeket látni.

A budai török épületmaradványok a meleg fürdöknek egyes helyiségeiből, a császár-malomból és *Gülbaba* sirmecsetjéből állanak. Legnevezetesebb ezek közt s a törökök előtt mai napig nagy tiszteletben tartott szent hely, Gülbaba sirmecsetje *Budán* a József- vagy Kalvária-hegyen a császárfürdő közelében szőllőtőkékkel környezve áll magánosan egy csekélykerek épület, mellynek sárszinü falai, kúpos fedele s az alatta elszórt többi épületektől egészen kiváló alakja első pillanatra mutatják, hogy nem a mostani kor müvei közé tartozik. Mindig zárva van ez épület, kulcsai, — ha jól tudjuk, — a budai városházban tartatnak, s csak

Gülbaba sirmecsete Budán.

akkor veszik azokat elő, midőn ide zarándokol messze földről *Törökországból* egy jámbor müzülman napsütötte arczczal; a mi rendesen minden három évben szokott megtörténni. Ez aztán veszi a sokáig pihent kulcsokat, felnyitja nagy áhitattal a szent hajlék ajtaját, mellynek küszöbén hogy beléphessen, egy pár száz mérföld viszontagságaival küzdött meg zarándoki türelemmel. A mecsetben egy fakard és egy szőnyeg van, e szőnyegre borul a jámbor zarándok arczczal, és imádja Allaht a hazájától távol eltemetett török vértanu sirja felett, kit a török nép buzgalma a legbájosabb virág, s az Istentől rendelt legrégibb méltóság nevét egyesitve, *Rózsa-atya* (Gülbaba) névvel tisztelt meg, s mai napig is igy emlegeti regéiben. A mecset falai azon kegyes férfiak neveikkel vannak teleirva, kik több század óta e szent sirhoz zarándokoltak. Ezenkivül van még a mecsetben két felirásos kő, mellyeknek tartalma eddig sehol sincs közölve, de reméljük, hogy sikerülend azokat is megismertetnünk. Lehet, hogy némi felvilágositásul szolgálhatnak vagy a mecset eredetére, vagy az alatta nyugvó kegyes török életére vonatkozólag.

Sokkal érdekesebb példányai a török épitészetnek azon kápolna szerü fürdő teremek, mellyekből legjelesebbet mutathat fel a mai Rudasfürdő Budán, a Szent-Gellért hegye alatt. Ezen török fürdőterem, mellyet ide rajzolva lát az olvasó, most az ugynevezett közönséges, köznép fürdője. Nyolcz szabadon álló oszlopra emelkedik ezen pompás épitmény hegyes boltozata, egy nagy s több apró nyilással, mellyekben a kifelé törekvő melegviz göze, s a beható napsugarak küzdenek egymással. Van a Császárfürdőnek, meg a Ráczfürdőnek is török eredetü fürdő maradványa, különben a fürdőépületek többi részei már egészen mai izlésben készültek, s kiváltképen népes közöttök a Császárfürdő, melly néhány év óta legelső nyári mulató és társalgó gyülhelye a budapesti közönségnek, a mit nem csupán a fürdő-források hatalmas gyógyereje okoz, hanem azon körülménynek tulajdonitható nagy részben, hogy a fürdő vállalkozó szellemü bérlője minden nyáron uj meg uj érdeket tud adni e nagyszerü gyógyintézetnek, mind a mellett, hogy minden órában kiköt a Császárfürdő előtt egy fel-, és egy lemenő gözös, még társas kocsik is szállitják Pestről a vendégeket, kiknek inkább tetszik tengelyen, mint vizen utazni.

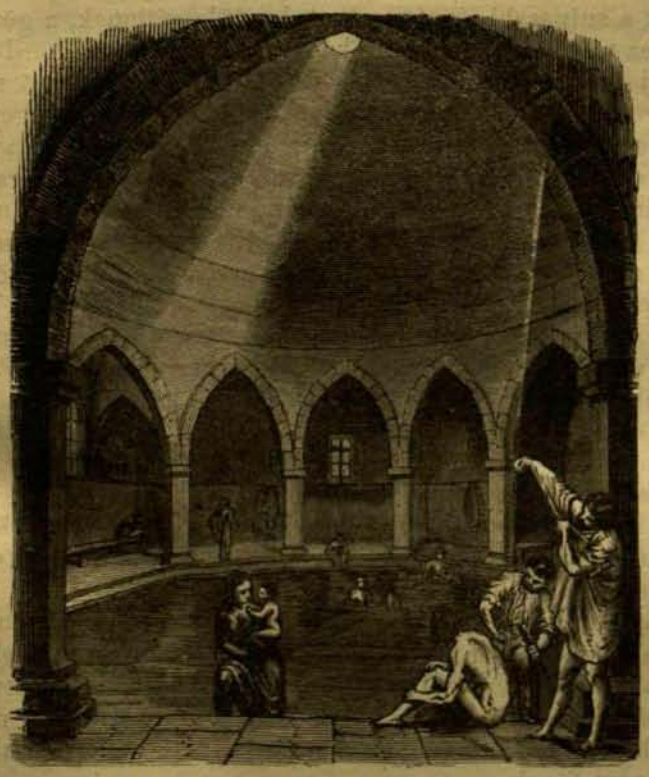

Közfürdőterem a Rudasfürdőben Budán.

Visszatérve a régi származásu török fürdőkre, honi történetiróinkon kivül főképen ollyan német követségi személyek emlegetik sürüen a budai fürdőket, kik a portához küldetve *Budán* keresztül utaztak, s e város egyéb nevezetességei között, főkép a fürdők sokasága és jelessége vonta magára figyelmöket. Többi között Lewenklaw, Lichtenstein Henrik császári követ kiséretében (1584) igy ir naplójában Budáról:

„Sept. 6. Jókor reggel nehány török jött uram hajójához lovagolva, s nehányan szép paripákkal vezetéken. Ezeken az én uram és egynehányan közülünk lovagoltak a basa kastélyába, melly a Duna melletti utczában fekszik sat.

„Sept. 7. Midőn ebédeltünk, láttuk hajónkról az asztal mellől a török basát a mint lóháton a mecsetbe ment, melly a városon kivül van sat. A mi hajóink mellett van *török fürdő*, a mellyben vacsora után sokan megfürödtek közülünk, s nem győzték dicsérni a fürdők tisztaságát s a vidám források sokaságát. A törökök nagyon szeretnek fürödni, azért sokat is forditnak fürdőikre.

„Sept. 8. Ebéd után átmentünk Pestre, a melly város Budának átellenében fekszik és fahidon kell oda menni, mellynek hossza 600 lépés s 64 hajó tartja sat.

„Sept. 9-én, a melly vasárnap volt, elakartuk hagyni Budát, de a nagy vihar miatt maradnunk kelle az nap. Minthogy már nem volt mit megnéznünk, ismét fürdőbe mentünk. És ekkor valóban *fejedelmi fürdőt* láttunk, mellynek vize alá nem fával fütenek, hanem melegen buzog az ki a forrásokból és olly forró, hogy alig lehet annak hevét kiállani. Gyönyörü is az a hely és igen tisztán tartják ezt a törökök, nagyon jól szolgálnak a fürdő vendégeknek, szépen megmosván, megdörzsölvén és megtörülgetvén az ő testöket. — Az igazi fürdő előtt van egy közfürdő szabad ég alatt, mellyben a szegény köznép fürdik. Mielőtt az igazi fürdőbe jutna az ember, előbb egy szép nagy előterembe lép, a hol levetkezik, és e terem közepén van egy kut. Innen bejutottunk az igazi fürdőbe a melly egy templomhoz, vagy kápolnához inkább hasonlit, mint fürdőszobához. Van ebben egy nagy medencze, mellynek a vize kellemes melegségü, s nyakig ér. A kinek kedve tartja, uszkálhat benne, a ki pedig félénk s nem tud uszni, sétálhat avagy leülhet ollyan mélységben a mint szereti, mert három lépcső fut köröskörül a vizben. E nagy medencze körül szabadon lehet járkálni, és sok vidám kutacska van oldalvást a sziklába vágva, a mellyekből meleg vagy hideg viz csergedez egymás mellett. Az igazi fürdőház fedele ónnal befuttatott rézből van, ollyanforma mint mi nálunk a rondellák (mulatóhelyek) teteje.“

Mások ismét azt a pompás márványzatot magasztalják, mellyből a fürdőmedenczék, s a fürdőtermek falai készültek. Egyiknek egy, másiknak más foglalta el nagyobban figyelmét; de abban mind egy uton járnak, hogy nem győzik eléggé bámulni a török fürdők jelességét, tisztaságát és pazar fényüzéssel készült épületeit.

Mi pedig örömmel irjuk ide, hogy napjainkban ismét uj fényre emelkednek a budai fürdők, a mostani tulajdonosok és berlők buzgalmánál fogva.

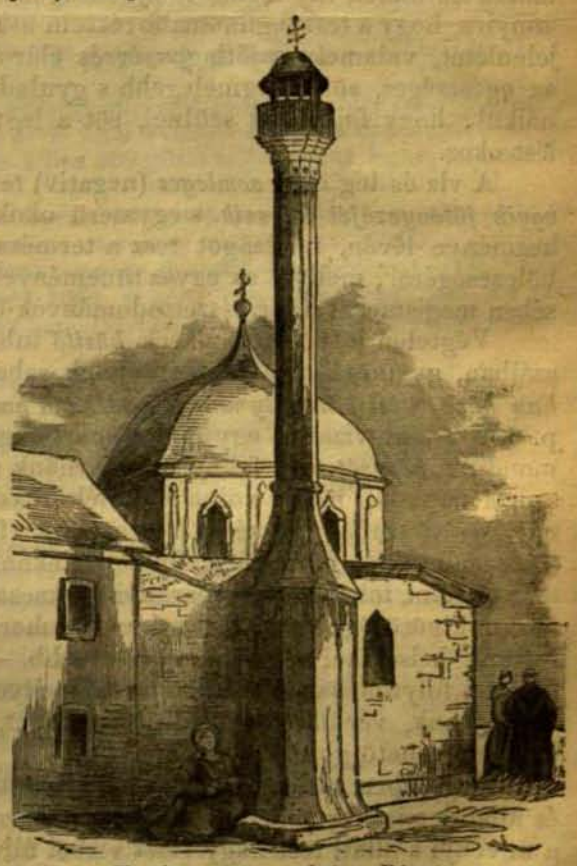

Török mecset maradványa Pécsett.

E harmadik kép egy nagyobbszerü török mecsetet ábrázol, melly a mellette levő minarettel (török torony) együtt ép állapotban fenmaradt Pécsett, később a jezsuita szerzetesek temploma lön s régi alakjában mai napig keresztény kath. egyházul használtatik, mint a félhold helyére emelkedett keresztek hirdetik.

A viz.

Irta Dr. HEGEDÜS.

(Folytatás.)

Miután a köneny nemcsak a levegöben, de sok más, föleg gyulékony testben : u. m. olajban, fában, köszénben stb. tetemes mennyiségben található; ezek elégetése által folyton viz képződik. — Az igy készült viz 11 századrész könenyt és 89 századrész élenyt tartalmaz, vagy mint a közéletben szoktuk mondani, kilencz font vizben egy font köneny és nyolcz font éleny van. Miután pedig az éleny nyolczszorta nehezebb v. i. sürübb a könenynél, ez kétszer akkora tért foglal el mint amaz. Ha tehát egy köbláb könenyt három köbláb élenynyel összekeverünk, lesz belöle *három köbláb durranó lég*, melly meggyujtva *három lat vizzé válik.*

Ha a köneny és éleny meggyujtva *vegytanilag* (chemice) *vizzé* egyesül, *mindegyik elveszti előbbi tulajdonságait.* — A viz *nem ég* mint egyéb része a könenynek, sem benne a tüz nem ég, a szárazföldi állatok nem élhetnek, mint az *élenyben*, melly nélkül el sem is lehetnek. A viz felbontása és képzése azon csodák egyike, mellyekkel az ujabb vegytan a tudományt és ipart gazdagitá. — A viz, melylyel a tüzet oltjuk, a *legnagyobb tüzben képzödött, a legkevesebb égésnek szüleménye.*

A viz nemcsak az állatok s növények létére, — mellyek legnagyobb részben vizből alkotvák — nélkülözhetlenül szükséges, de anyagi jólétünknek s kényelmünknek is hatalmas tényezője.

Milly kevés figyelemre méltatjuk a viznek azon mindennapi de végtelen hatályu tulajdonságát, miszerint, ha nem romlott, *ize, szaga nincsen.*

Habár az illatok idegeinket egy ideig kellemesen izgatják s az étkek ízét mérsékelt füszerezéssel kedvesebbé, az emésztést gyorsabbá teszik; mégis csakhamar terhünkre válnak azok. Illatokkal terhelt lég tulzottan, füszerezett étkek, hevitö italok folytonos izgatottságban tartván a nyelv és orr finom idegeit, az egész testre nemsokára kellemetlen fájós hatást gyakorolnak.

A viz s a levegö, melly szüntelen körülözönli s áthullámozza testünket, illy izgató tulajdonságoktól teljesen ment, olly annyira, hogy a test legfinomabb részein áthathat a nélkül, hogy jelenlétét, valamely sajátlagos érzés elárulná. — De nemcsak az egészséges, söt a legmelegebb s gyuladt részekre is érhet, a nélkül, hogy fájdalmat szülne, söt a legtöbb esetben enyhülést okoz.

A viz és lég ezen *semleges* (negativ) *tulajdonai testi jólétünk egyik föltényezöjét képezik*, s egyszerü okoknak egyszerü következménye lévén, tanúságot tesz a természetet alkotó hatalom bölcseségéröl, mellyet az egyes tüneményeknek eredeti összefüggésében megismerni a természettudományok egyik fö feladata.

Végtelen jótékony a viznek *hüsitö* tulajdonsága. — Akár a szájban, gyomorban, akár testünknek sebesitett külrészén *jobban hüsit, mint bármelly más folyadéknak hasonló mennyisége.* Ha p. o. egy font vizet és egy font *higanyt* vagy mint közönségesen mondjuk, *kénesöt*, egy foknyival akarnánk melegiteni, harminczszorta nagyobb meleg volna a viznél szükséges, mint a higanynál; — hasonlag gözzé változtatására (felforralására) szinte több meleg kell, mint bármelly folyadéknál.

A mint tehát börünk parányi lyukacsain (porusain) folytonosan kigözölög, testünk felszine hüs marad, — miért is a bör testünk belsejénél négy fokkal hüvösebb, — s a testünkben fejlödött s folytonosan kilehelt vizgöz, mellyet télen szabad szemmel látunk, vérünket és belsö részeinket, a különben gyorsan bekövetkezhetö gyuladástól megövja.

Hogy épen köneny és élenyböl alakult a viz, az a növények és állatok s igy az emberi élet fenntartására nézve felette fontos, a növényi s állati test nagy részt vizböl állván. Ha a növény s állati test épül vagy mint mondani szoktuk nö, éleny s könenyre szorul s im a nélkülözhetlen anyagokat böségesen nyujtja a viz, miért is *az állati s növénytesteknek valóságos táplálatát képezi.*

A viz sok folyadékkal elegyedik s ez által azok hatását gyengiti, p. o. bornál, eczetnél. Másokkal nem keveredik, mint p. o. olajjal.

Más nevezetes tulajdonsága, hogy sok szilárd testet felolvaszt v. i. folyékonnyá teszi, de némellyekböl többet, másokból kevesebbet, némellyeket épen nem bir feloszlatni. Egy font viz két font czukrot, $11\frac{1}{2}$ lat konyhasavat bir felolvasztani, ellenben nincs az a vizmennyiség, melly képes lenne az üveget feloszlatni.

Tiszta (azaz egyedül könenyt és élenyt tartalmazó) *viz nem létezik a természetben*, az esöviz azon keverékeket tartalmazza, mellyektöl esés közben a levegöt tisztitá, s a forrásvizben sok földnemek vannak felosztva, mellyekkel a rétegeken átszivárogva találkozott. — A viznek tisztátalanságát folyókban szabad szemmel is észrevehetni. A folyamviz *szine* vereses, ha vastartalmu agyagon folyik, barna ha medre iszapos, vagy ha mocsárokból ered, majd tejfehér mint az izlandi havasok között, hol krétás földdel, majd fekete mint Délamerikában a *Rio Negro* (Feketefolyam) hol sok korhadó növény- és állatmaradványokkal, majd zöld, mint a svajczi tavakban, ha sárgás szinü anyagokkal van keverve; csak tiszta s felette mély vizekben, mint például a nápolyi tengeröbölben, láthatni a viznek tulajdonképi kékes szinét.

Azonban nemcsak szilárd testek találtatnak a viz közé keveredve, a viz olvasztó erejénél fogva nem csekély mennyiségü savakat olvaszt fel a rétegek s földek közül, mellyeken át és mellyek felett folyik. A legtisztábbnak tartott *csepegett* (filtrirt) viz sem ment illyen felolvasztott keverékektöl.

A legtisztább viz, mellyet még eddig tudományosan megvizsgáltak, a *Loka* patak vize, éjszaki Svédhonban, mellynek minden fontjában csak $\frac{1}{1,400,000}$ résznyi keverék találtatott. — Folyóvizek, mellyekben csak $\frac{1}{10,000}$ rész idegen ásvány van, még meglehetösen tiszták. A közönséges ivóvizekben egy fontra $\frac{1}{2400}$ rész ásványkeverék jut.

Legtisztább természeti azaz nem vegytani mütéttel elöállitott viz, a távol nagy városoktól sikságokon hulló *esöviz*, ezt követi a közönséges folyó viz, a tavak vize, ezekhez tisztaságra legközelebb áll az Azovi és Feketetenger vize, azon sok édes viztöl, mi a folyókból beléjök ömlik; a nagy Oczeán már sokkal tisztátalanabb, de legtöbb ásványi alkatrészszel kevert a Káspi tó Oroszországban, az Azal tó s a Holt-tenger tava a szent földön. — Az e tavakba ömlö folyamok vize folyton kipárologván, bennök a sulyosabb ásvány-alkatrészek leszállanak, a göz ismét esövé, ez patakokká, folyamokká gyülvén, szünetlen hord bele uj meg uj ásványrészecskéket. Évezredek folytán a só s egyéb ásványnemek óriási mennyisége gyült össze e tengerekben, miért is ezek az ihatlanságig sós izüek. — A nagy Oczeán vizének egy fontjában $\frac{1}{30}$ rész v. i. egy latnál több ásványrészecske van, az emlitett Holt-tenger vize, melly nevét azon körülménytöl nyeré, mert benne halak s egyéb állatok nem élhetnek, *egy negyed részére* ásványokkal van keverve. — Az ázsiai sós puszták egy kis tavának vize $\frac{3}{5}$ résznyire sóból áll.

A tenger vize *ezer* részre felosztva, áll kerek számmal $968\frac{1}{2}$ ezredrész vizböl, $24\frac{1}{2}$ ezredrész konyhasóból, $2\frac{1}{2}$ ezredrész chlormagnesiából, 1 ezredrész gipszből, 2 ezredrész keserüsóból, és egy- és félezredrész különféle savak s földekből; szóval tiz mázsa (1000 ℔) tengervizben, $31\frac{1}{2}$ ℔ különféle ásvány van, részint felolvasztva, részint keverve.

A keverék legnagyobb része kö- és keserüsó-nemekböl áll, azonban mindennemü ásványok, söt érczek is mint p. o. ezüst stb. találtattak benne.

Mész, szén- és kénsavany (Kohlensäure, Schwefelsäure) leg. nagyobb részét teszi a kutvizben talált ásványnemeknek. — A melly viz *meszes* és mellyben sok *keserü só* van felosztva, *keménynek* neveztetik, mert benne sem a szappan fel nem olvad, sem a hüvelyes veteményes lencse, borsó, bab (paszuly) stb. lágyra nem fönek.

Tapasztalatból tudjuk; miszerint lakok és ganéj-dombok közelében lévö kutak kellemetlen izü vizet tartalmaznak, s gyakran annyira tisztátlanok, hogy ivásuk egészségtelen is. — Az esö ugyanis felolvasztván ezen föld- és sórészeket, a mélyebb kutakba hordja, s innen ered rosz izök.

Sok helyen találtatván rosz viz, nemcsak egyesek, de a tudomány is sokat foglalkozott azon kérdés megoldásával, *mint lehessen rosz vizet ihatóvá tenni?*

Im eziránt nehány gyakorlati jegyzet :

Sáros vagy iszapos viz már az egyszerü állás által megüllepedik, az agyag s iszap részek mint nehezebbek, lassan az edény fenekére szállván; a mennyiben ez gyorsabban eszközlendö, egy akó vizbe egy lat apróra tört timsó keverendö, mi által igen gyorsan s szépen kitisztul; — ivás végett kisebb mennyiségü tiszta s nagyocska szemü homokon, vagy kivájt homok kövön átszürendö. A viz átcsepeg, az iszap a homokon marad.

Ha *szaga* is van a viznek, akkor a homok közé nemrég kiégetett fekete szén borsó nagyságura törve keverendö. Ez magához szí minden rothadó részeket, s igy elveszi annak kellemetlen szagát és ízét. Igy a legroszabb viz is ihatóvá válik.

A *meszes*, kemény vizet fel kell forralni vagy legalább szabad légen állani hagyni, a savak és mész nagyrésze leülepszik, s a viz ha nem is ivásra, legalább fözésre alkalmas lesz.—Ha pedig csak mosásra kell, akkor 100 itcze vizbe egy lat *tiszta szikső* vegyitendö, melly a meszet leveri. Ezért képez pelyhet a sziksós szappan a meszes vizben. A szikső nem rontja a mosó vizet, de ivásra csakugy alkalmatlanná teszi, mintha a mész maradt volna benne.

(Folytatjuk.)

Hazai találmányok.

Utmérő (Hodometer). Néhány évvel ezelött báró Prónay Albert ur ő mlga felszólitotta jelenlegi tó-almási tiszttartóját, hogy készittessen ahoz értő ember által olly utmérő eszközt, melly, ha kocsiba teszik, a meghaladt ut hoszszát pontosan felmérve megmutassa. Illy hodometerek vagy utmérők ugyanis külföldön már régibb idő óta ismeretesek, de még egy sem felelt meg tökéletesen czéljának. Az emlitett tiszttartó ur több szakértővel érintkezésbe tette magát, azonban ohajtott eredményre nem juthatott, mig végre eszébe jutott saját testvére, *Francsek* Károly, akkori mezei gazda Pest megyében, kinek technikai képességét s vállalkozó természetét hosszabb idő óta ismeré. Öt szolitá fel a feladat megfejtésére s ez a várakozásnak meg is felelt, a mennyiben két hónap alatt egy olly utmérő készületet állitott össze saját eszméje szerint, mellyet 1850 óta, mint halljuk, legjobb sikerrel is használnak. E készület még csak fából állott. Ezt nem láttuk s ugy hiszszük, hogy alkatáról, különösen pedig annak a gazdaság körüli haszonvehetőségéről az emlitett tiszttartó ur adhatna legbővebb felvilágositást.

A feltaláló azonban nem állapodott meg az első kisérletnél s csupán anyagi körülmények okozták, hogy tökéletesebb készülete előállitásával egész mostanáig késett. Ez ujabb készületet itt Pesten e napokban nekünk is volt alkalmunk látni. Az uj *utmérő*, a feltaláló eszméje s utasitása nyomán, szilárd anyagból, egészen aczél- és rézből készittetett *Lengyel* István pesti műlakatos által. Az egész készület külformájára csak akkora, hogy egy jókora kabátzsebbe belefér, s áll egy réztokból, mellynek belsejét óramühöz hasonló gépezet foglalja el, felső részén pedig egy óralaphoz hasonló s mutatókkal ellátott lemez van alkalmazva. Mind a hosszabb mind a rövidebb mutató körutjában 100 pont van. Ha e készület a kocsira alkalmaztatik, a hosszabb mutató a kocsikerék minden egy fordulatára egyik ponttól a másikig halad s a kerék száz fordulásánál körülfutja utját, mi alatt a kisebb mutató csak egy pontot t. i. $^1/_{100}$-ad részt halad, miért is a nagy mutató 1-től 100-ig, a kis mutató pedig 100-tól 10,000-ig olvas, s igy a kis mutató 10,000 kerékfordulás alatt futja meg pályáját. Hogy pedig ez mennyi ölet tesz, könnyü kiszámitani ha megmérjük, hány lábat tesz a kerék körmérője, s ennek nyomán könnyen meglehet tudni azután a kocsi által haladt ölek számát is. Egyébiránt a kerekek különféle nagyságához képest külön *kulcsot* (clavis) is lehet kidolgozni.

Az utmérő készület ugy jönne alkalmazásba, hogy a kocsiderékhoz erősitve', egy lefüggő drót által lenne a kerékagygyal összeköttetésben, melly azután magával a gépezettel közölné a billentéseket, ugy hogy *a kocsiban ülő minden perczben tudhatja, hány ölet vagy mérföldet haladt, mióta elindult.* — S ez volna a találmány legközelebb feladata. Mennyi hasznot merithetne ebből az élet? azt kellő alkalmazás után épen maga az élet és gyakorlat mutatná meg. Ugy tudjuk, hogy Francsek ur illy készületekre megrendeléseket szivesen elfogad s azok használatával az illetőket megismertetni mindenkor kész. Részünkről elég legyen e nehány sor figyelemébresztésül. *Szerk.*

Egyveleg.

Vadászkaland Bakony-aljáról. Borzadva olvassuk az amerikai öserdőkben s Ázsia sivatagain történni szokott veszedelmes vadászkalandokat, midőn hasonlókra kisebb mértékben édes hazánkban is akadhatunk. Ennek bebizonyitására felhozom a következő történetkét, mellyet vidékünk egyik közbirtokosa közle velünk, (kinek igazmondósága közpéldabeszéddé vált vidékünkben ur- és szegénynél). Ö maga igy adta elő a dolgot : „Tegnapelőtt — ugymond — egy agár kiséretében a rétre lovaglok, s im, meglehetős távolban valami szokatlan körrajzu állatot láttam meg. Én egyelőre rókának vélve, — „nosza rajta! Villám!“ kiáltással utána iramodom, de az állat a rét árkába huzódván, az agár keresztül ugrá. Visszaszólitom agaramat, s im egy iszonyu nagyságu *vadmacska* ugrik elő! — Az agár villámgyorsan derekon kapja, s kezdi a levegőben rázni, de a macska kiváló testi hajlékonysága és ügyességénél fogva olly helyzetet vesz, hogy az agarat össze-vissza pofozhassa és harapdálja. Most az agáron a sor veszékelni, s a macskát csakhamar elbocsátja. — Biztatásaim a macska ellen, uj támadásra inditják kutyámat, s hogy ennek megrohanása ellen a macska magát biztositsa, egyszerre lovam farán felugorva egyenesen fejem tetején vesz védő helyzetet. Most rajtam volt a sor izzadni. Az agár támadásai s a macska védelmi mozdulatai következtében ingadozni és félni kezdtem a nyeregben, a mi még tanulatlan lovamat elrémitvén, ez borzasztóan kezde ágaskodni s hánykolódni. Ezen iszonyu helyzetem mintegy öt perczig tartott; — elég idő arra : hogy lelkemet több izben az égnek ajánljam. — Végre sikerült az agárnak a macskát nyakam közül leráncolni, ekkor magam is minden bátorságomat összeszedvén — lovagostorommal megölni segitém.“ Eddig az elbeszélő. Megmutatá a kitömött vadállatot is, mellyet tapasztalt vadászok az eddig látottak közül legnagyobbnak lenni állitottak. Különben a meglepett vadász áldást mondott minden vadmacskára, legnagyobb ellenségének hagyván azokra vadászni. — N.-Dém, márt. 9-én 1855. Közli *Typray*.

Nemzeti szinészet.

MÁRCZIUS. I. E héten mutatta rendkivüli előadásokban Engel Jakab óriás képkörét a nemzeti szinházban. A nagy, az egész szinpadot betöltő képek között legtöbb tetszést nyertek az angol gályák, Konstantinápoly és Odessa bombáztatása.

II. Tóth jutalomjátékaul e héten adatott Shakespeare „Makranczos nője“ daczára a megelőző képköri előadásnak, szépszámu közönség előtt.

III. Jövő héten fog szinre kerülni „Báthory Mária“, szomorujáték Feleki Miklós javára; mire fővárosi közönségünket előre is figyelmeztetjük.

IV. Bolnai megérkezett Kolozsvárról, hol a legnagyobb méltánylattal fogadták s igen sok magasztalót beszél az ottani szinházról, melly ez év folytán remélhetőleg, a pestihez hasonlóan, országos nemzeti szinházzá fog emeltetni. Mind Kolozsvár szinháza, mind közönsége megérdemli e kitüntetést.

Tárogató.

x* Ö csász. kir. Fensége *Albrecht Főherczeg* Magyarország kat. és polg. kormányzója, az árviz által károsult *Gyula* és *Ungvár* városok szerencsétlen lakóit külön-külön 200 pfttal méltóztatott legkegyelmesebben megsegélni.

x* *Kéry* János veszprémi nagyprépost következő nevelési alapitványokat tön végrendeletében : a völcsei iskolának könyvekre s irószerekre 1000, a völcsei tanitónak szegény gyermekek oktatásáért 1000, néhány falusi iskolának összesen 1000, a pesti vakokintézetének 100, s a váczi siketnémák intézetének hasonlóképen 100 pftot. Áldás a valódi lelkiatya hamvaira!

— B. *Kemény* Zsigmond uj történeti regényt irt, mellynek e napokban küldettek szét előfizetési ivei. — A regény czime „Özvegy és leánya“, s megjelenik május 15-kéig három kötetben. Előfizetési ár 2 ft, postán 2 ft 30 kr pp. — Regényolvasó közönségünknek elég lesz e rövid figyelmeztetés, hogy mielőbb a kinálkozó élvezet iránt magát biztositani igyekezzék.

x* *Székely földről* azon panaszkodnak, hogy még január közepén 12 kr volt, s január végén 17 krra emelkedett a hus fontja, *váltóban*. Mi itt Pesten szivesen cserélnénk pipát azzal a felemelkedett árral is, ámbár itt csak 11 kr. egy font hus ára, de *pengőben*.

x* A dunagőzhajózási társaság középponti ügyvivősége Magyarországon kihirdette, hogy a gőzösök rendes járása *Pestről Bécsbe* márt. 11én kezdődik, s minden *páratlan napon* lesz az elindulás délben 12 órakor, Bécsből Pestre *páros* napokon indulnak a gőzösök reggeli 6 órakor. Csütörtökön márt. 15-én reggeli 7 órakor pedig egy utasszállitó gőzös indult *Orsovára* melly megérint minden középállomást.

x* *Az elhunyt Miklós czárért* ma egy hete ünnepélyes gyász-isteni tisztelet tartatott *Üröm* helységben Pest megyében, nem messze Budától, a hol boldogemlékü József nádorunk első nejének *Alexandra Paulovnának*, ki orosz hercsegasszony volt, hamvai nyugosznak, s e hamvak fölött ékes orosz szertartásu kápolna, s örök időkre alapitott orosz lelkészi állomás van.

00. *Farkas* és *Kollerich* gépészek f. hó 17-kén délelőtt az üllői-uton 5. sz. alatt az általok készitett cséplő-gépekkel nyilvános próbát fognak tartani, mellyre minden gazda és gépész hivatalos.

x* A *Szamos* vidékéről is Szathmárból olly vizáradásról irnak, mi-

nőre senki sem emlékszik. Febr. derekától kezdve egész falvak és határok viz alá kerültek; roppant a kár, sőt emberélet is több esett áldozatul. — Számát még sem az odaveszett embereknek, sem a kár becsüárának nem lehet biztosan meghatározni. Kik a szenvedőkön segitni siettek, legelől emlegetik azok között *Rajkovics* F.k. i.szolgabirót. Legelső volt e derék hivatalnok, ki a nagy veszélyben megjelent s szállitó csónakokról és élelemről gondoskodott. Gr. Lázár Erzsébet 100—200 embert látott el élelemmel, *Porcsalma, Csenger Cs.-Ujfalu* községek lakosai megoszták hajlékaikat szerencsétlen szomszédaikkal, Uray A. és Mayer M. izr. pedig jutányos áron nyiták meg magtáraikat. — Áldja meg az Isten érte, s forditson a szerencsétlenek felé minél több segédkezet.

x* *Csarodán* Bereg megyében febr. 19-én egy özvegy asszony faháza égett le, mellyben az előtt is rövid idővel gyuladás támadt a kéményben. Az egész öt-szobás épület fából lévén épitve, nagy veszélybe dönthette volna a szomszédságot, de szerencsére szélcsend volt, midőn a tűz támadt, s olly áradáskor történt, hogy mindössze tiz háztól mehettek a tüzet oltani, mert az árviz épen fagyásnak indult, s e miatt nem lehetett csónakkal haladni, hátán pedig még nem tartotta meg a jég az embert. Az árvizről irják ugyane vidékről, hogy a Tisza rosz töltéseit *Tarpónál Gulácsnál* s több helyen átszaggatta, a Vásáros-Námény felé vivő Beregszászi országut táján a nagy vidéket ellepte, magát az országutat is sok helyütt megrongálván, s az e téren fekvő: Tarpa, Gulács, Hete, Fejéres, Jánd, Gergelyi, Tákos és Csaroda helységeket annyira elboritotta, hogy igen sok ház lakosai a padlásra kényszerültek menekülni; midőn pedig a viz apadni kezde, a jég még erős volt, s alább alább szállván egy óriás jégpánczél alá került egész vidék. — Legborzasztóbb volt azon néhány napig tartó állapot, midőn a viz folyvást áradt, s az erős fagyás miatt sem csónakkal sem a jég hátán nem lehete menekülni előle.

x* *Munkácsról* olly tudósitást vettünk, hogy ott olly hirtelen megváltozott a téli idő, miszerint febr. 12 és 13-án csaknem nyári zápor eső hullott, a havat fogyasztó sürü ködděl párosulva, mire 14-én esti 9 órakor, de főkép 15-én annyira megáradt a hegyek közül ömlő viz, hogy a *Latorcza* odahagyva medrét, a hidakban, több faluban, sőt Munkácsnak is zsidó-, körösi- és czigány utczáiban tetemes kárt okozott. 1836 óta nem emlékeznek illyen áradásra Munkács vidékén. A veszély perczeiben hivatalnokok, csendőrök, helybeli előljáróság mind helyt állt, és kiváltképen kitünteté magát az ott állomásozó herczeg Lichtenstein ezredbeli sorkatonaság; többnyire erdélyi ifjak.

x* A folyamatban levő *Józsefnapi vásár*, mint a vásárosok panaszaiból értjük, még a legszerényebb várakozásoknak sem felel meg. — A vevő közönség nem igen teszi népessé utczáinkat s mind a *müipari*, mind a *termék*-árukra nézve olly pangás mutatkozik, minőt csak a legmostohább időkben tapasztalhatni.

x* E napokban hagyja el a sajtót *Tompa* Mihály emlékbeszéde, mellyet néhai gr. Teleki József hamvai felett, közbejött roszulléte miatt élő szóval is elmondva nem hallhatott a gyásztiszteletre összesereglett közönség. Tompa Mihály ur mult pénteken hagyá el Pestet, hol legszivesb fogadtatásra talált ismerőseinek, barátainak nagy körében.

x* *Sajtó hibák.* Lapunk mult évi 5-ik számában a „Mentelli“ czimü czikkben több sajtó-hiba maradván, azokat bár igen későn, de a szerző sürgető kivánatára következőkép kérjük kijavitani: 3. hasáb. 9. sor „mondatott“ helyett: „mondattat“ 34. sorban a „kaszárnyák“ után „előtt“ kellett volna. A 4. hasáb 8-sorában „hogy az elsülyedt“ stb. egész mondat igy igazitandó: „hogy az elsülyedt ugy is csak az Arzénálban tartózkodó vad férfi volt; nem tudtam, hogy e férfi századunk egyik legnevezetesebb embere vala. . .“ Megtettük kötelességünket, és most csak arra kérjük a t. olvasó közönséget, hogy ne itéljen meg bennünket erősen, mert „bizony Isten mindent az igazságért cselekedtünk“ mint Nagy Zajtai Zajtay uram, a hires Peleskei notárus mondá.

— **Adakozás.** A mező-kövesdi tanulók egy kis mulatság alkalmával Garay János árváiról is megemlékezvén, az ez alkalommal maguk között gyüjtött öszveget, 2 ft. 10 kr. pp. kézbesités végett e lapok szerkesztőségéhez beküldték. Fogadják e nemes tettért meleg köszönetünket.

Szerkesztői könyvtár.

Megjelent **„A magyar nép könyvé“**-nek ez idei I. és II. füzete. Szerkesztik *Csengery* Antal és *Kemény* Zsigmond. — Kiadó Számvald Gyula. — Midőn most esztendeje egyszerre több népszerü irodalmi vállalat keletkezett, volt ember a ki összecsapta kezét s mosolyogva felkiálta: Mi lesz már ebből! Megmondtuk neki akkor, hogy ne busuljon, hogy a mi nem életrevaló, az ugy is elvesz majd nyomtalanul, a mi pedig gyökeret tud verni a földben, mellyre lépett, az minden mosolygás daczára virágozni és gyümölcsözni fog. Örömmel látjuk most a Magyar nép könyvét is megindult II-dik kötetével tovább folytatni szépen kezdett pályáját. A jelen füzet a tavalinál csinosabb kiállitással s változatos, érdekes tartalommal jelent meg, mellynek egyes czikkei: egy elbeszélés *Jókaitól*, négy költemény *Petőfitől* és *Erdélyitől*, két természettudományi czikk (a vizről s földről) *Csengerytől*, Hogy áll a világ? *Keménytől*, Gazdasági rovat (takarmánytermesztés, burgonyatermesztés, szőllőoltás) a *„Gazd. lapok“* szerkesztősége és Dr. *Szabó* Dávidtól; végre „Egy anya története“ Andersen után *Csengery* Rózától. — A szerkesztők kijelentik, hogy a jövő füzet b. Eötvöstől hozand egy nagyobb beszélyt. Figyelmeztetjük a közönséget, hogy a Magyar nép könyvének előfizetési ára hat füzetre *egy* pft, postán 1 ft 30 kr.

Néptanitók könyve. Szerkeszti és kiadja *Szeberényi* Lajos, b.-csabai reál-iskolai tanár. — *Első füzet.* Szarvason, nyomatott Réthy Lipót gyorssajtóján, 1855. — Mindig örömünkre szolgál, valahányszor a munkafelosztás elvét látjuk valósulni irodalmunkban, midőn az emberi ismeret és tudomány nagy halmazából egyes külön ágaknak válik ki mivelője, közlönye s olvasóközönsége. Csak igy lehetséges, hogy végre szakembereink, s a tudományok alapos mivelői legyenek. Illy észrevételre szolgáltatott okot, midőn a „Néptanitók könyve“ első füzetét megpillantottuk. S most, miután tartalmát ismerjük, legjobb lelkiismerettel ajánlhatjuk az illetők figyelmébe. E munka nagy hiányt pótol, s az első füzetből következtetve, helyét be is fogja tölteni emberül. Az első füzet tartalmát több nevelés- és oktatástani, józan és gyakorlati irányu *értekezés*, továbbá *Pestalozzinak*, a hires néptanitónak élet- és jellemrajza; neveléstani ujabb magyar *irodalmi termékek* bővebb és rövidebb ismertetése, iskolai irodalom *könyvészete*, jobb német müvek sorozata s végre kisebb czikkekből álló változatos *tárcza* képezi. — Megjegyezzük még, hogy a Néptanitók könyve *hat* füzetben fog megjelenni. Előfizetési ára *B.-Csabán* a szerkesztőnél 2 pft, postán küldve 2 ft 36 kr pp. A munka iránti részvéttől függ, fog-e ez egyen kivül még több kötet is megjelenni. Igazán modja a szerkesztő, hogy szomoru volna, ha Magyarország 8000-nél több tanitója egy illy vállalatot sem birna fentartani, mig a mivelt külföld százával képes hasonlókat fölmutatni. Végül még csak azt teszszük hozzá, hogy e könyv B.-Csabán és Szarvason jelenik meg ugyan, de ollyan, hogy Pestnek is becsületére válnék.

— Köztiszteletben álló, fáradhatlan *Fáy* Andrásunk ismét egy uj munkával lepte meg az olvasó közönséget. Czime: *A legegyszerübb, természet- és tapasztalathübb s gyarkorlatibb* **Nevelési rendszer.** Különösebben szülék számára megkisérté *Fáy* András. Pesten, Beimel és Kozma Vazulnál, 1855. — A mindössze 48 lapot elfoglaló könyvecske a szerző ismert világos és kedélyes modorában annyi józan eszmét és bölcs tanácsot rejt magában, hogy azt bizton ajánlhatjuk minden szülének, a ki gyermekei iránti nemes hivatását érzi és felfogja.

— Heckenast Gusztáv **Téli könyvtárából** megjelent a 2- és 3-dik kötet, mellyben Dickens *„Nehéz idők“* czimü jeles angol regénye Dr. Récsi Emil forditása szerint bevégeztetik. A közönség örömmel veendi az egy müvet képező kötetek e gyors megjelenését; s óhajtva várandja egy uj regény megkezdését. Előfizetési dij 10 kötetre 5 pft.

Felelős szerkesztő: **Pákh Albert.**

Előfizetési jelentés.

Miután a

VASÁRNAPI UJSÁG

és

Politikai Ujdonságokra

még folyvást történnek megrendelések, holott azokból a január és február havi számok elfogyván, teljes számu példányokkal többé nem szolgálhatunk: a még előfizetni akarók kivánatainak megfelelni az által igyekezünk, hogy

négy hónapra,

azaz f. é. **mártius** 1-től **junius** utoljáig uj rendes előfizetést nyitunk és pedig következő feltételek alatt:

„Vasárnapi Ujság“ 4 hónapra azaz (mártius—juniusi folyamra) postán küldve **1** ft. **20** kr.

„Politikai ujdonságok“ 4 hónapra azaz mártius—juniusi folyamra) postán küldve **1** ft.

Mind a két ujságra 4 hónapra 2 ft. 20 kr. helyett

csak 2 ft. p. p.

A pénzes levelek bérmentesitve küldendők.

Pest, február hó 1855.

A „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai ujdonságok“
kiadó-hivatala,
egyetem-utcza 4-ik szám alatt.

Nyomtatja és kiadja **Landerer és Heckenast**, egyetem-utcza 4-ik szám alatt, Pesten.